

De ruilverkaveling voorbij

Over de herinrichting van samenleving en politiek

Jos Geysels - Wilfried Bervoets

Voorzitter Vlaamse parlementsfractie Agalev - Politiek secretaris van Agalev

In het artikel "De limieten van de frontvorming" (*Samenleving en politiek*, jg.1/1994, nr. 10) probeerden wij de achtergrond te schetsen van de herverkavelingsoperaties van de laatste jaren én de positie van de Groenen in dit debat te verduidelijken. Vooral dat laatste was niet gemakkelijk. Want hoewel de oorspronkelijkheid van het groene gedachtengoed (ook in *Het Sienjaar*) erkend wordt, percipiëerde de politieke wereld de tegenvallende electorale scores van Agalev in de tegenovergestelde richting. Men tracht de Groenen terug naar de pechstrook van de politiek te manoeuvreren en hen te concipiëren als een (louter) onderdeel van een progressief front. Sinds de laatste verkiezingen is die druk nog toegenomen en worden de afwijzingen van de Groenen om op te gaan in een nieuwe partij geïnterpreteerd als "pleinvrees", "krampachtigheid" en "sectair gedrag". Daarom willen wij alsnog een poging doen om onze houding te verduidelijken.

Herverkaveling

Na de dramatische verkiezingsuitslag van 24 november 1991 zagen de klassieke beheerders van de politieke ordening hun aandeel op de electorale markt in het gedrang komen. Dat wekte grote ongerustheid, die werd bijgetreden door de politieke waarnemers die de versnippering van het politieke landschap als de voorbode van de onbestuurbaarheid beschouwden.

Er moest dus herverkaveld worden. Er werden manifesten gepubliceerd, oproepen gelanceerd en vernieuwingscongressen georganiseerd. Er kwam een dubbele beweging tot stand: enerzijds een verhoogde strijd tussen de traditionele partijen met de VLD als de koploper in de politieke marketing, anderzijds een poging van deze

partijen om de verloren gegane electorale percelen terug te winnen. De herverkaveling als een vorm van rationalisering in het politieke veld mét een herschikking van de machtsverhoudingen binnen de verschillende politieke partijen.

Het draaide enigszins anders uit. Bij de eerste electorale test, de Europese verkiezingen in juni '94, bleek de kiezer weinig onder de indruk van de aangekondigde aardverschuivingen. De VLD kwam met zijn voeten terug op de grond, het Vlaams Blok bleef op zijn voetstuk, de doodgeschreven VU behaalde haar zetel en de CVP die reeds met een naamsverandering in het achterhoofd zat, haalde opgelucht adem. Die tendens zette zich verder naar de parlementsverkiezingen van mei '95 toe. En na die verkiezingen werd er een regering gevormd die "gewoon verder ging" op het pad dat reeds voor de verkiezingen was ingeslagen. Augusta was vergeten, Leo Delcroix verkozen.

De eerste ronde van de politieke verkaveling draaide dus uit op het tegendeel. De vernieuwing werd een pure restauratie. De regering regeerde verder in dezelfde samenstelling en de traditionele partijen kwamen terug met de vroegere veldbezetting: De Croo volgde Verhofstadt op, Van Hecke verdween, Tobback bleef.

Nieuwe politieke cultuur

Maar in '96 gebeurde er wel het één en het ander. De affaire-Dutroux zette de straat in beweging en bracht de Wetstraat in verwarring. De verkavelingsoperaties hadden de kiezer weinig of niet geënthousiasmeerd, noch hem tot een grootchalig ander kiesgedrag aangezet. Maar vanaf augustus '96 kwam de burger wel met zijn eigen agenda op de proppen: hij stelde de werking van

de democratie, de politieke partijen en de rechtsstaat in vraag.

Door de witte marsen en alles wat er mee samenhangt wordt de herverkaveling nu getransformeerd in een herijking van de vormgeving van de politieke democratie. De herverkaveling trachtte de partijen te hergroeperen, de witte stroming hergroepeerde de politiek rond andere thema's: de werking van de rechtsstaat, het functioneren van de justitie, de verfijning van de democratie.

Op dit moment wordt dit signaal door het politiek bedrijf vertaald in een noodzakelijke hervorming van het eigen functioneren. Met een slechte term heet dat "de nieuwe politieke cultuur". Er komen nu thema's en onderwerpen op de politieke agenda waarvoor de Groenen reeds lang vechten, maar die tot voor enkele maanden tot de categorie "irrealistisch" (decumul), "utopisch (afschaffen van het dienstbetoon) of "je zal nog wel leren" (afschaffing politieke benoemingen) behoorden. Maar hoe belangrijk deze denkoefeningen en (hopelijk) de beslissingen hierover ook zijn, ze zijn slechts een partiële vertaling van hetgeen er leeft. Bovendien neigt de politiek er toe andermaal met zichzelf bezig te zijn. Anders geformuleerd: het debat over de nieuwe politieke cultuur is de voortzetting van het verkavelingsdebat, maar met een andere invalshoek.

14-punten-programma

De fundamentele vraag die onder de witte stroming leeft, dreigt daarbij wel onder de mat geveegd te worden, nl. de vraag naar een andere maatschappelijke opbouw van de samenleving. Mensen hebben minder en minder vat op de economische ontwikkelingen en de besluitvorming, hebben weinig of geen controle op de verregaande gevolgen daarvan op hun dagelijks leven. Men ziet niet waar en wanneer er beslist wordt; men ziet wel hoe traag wetten worden uitgevoerd, men ziet wel welke wetten niet worden uitgevoerd. De burger zit met andere woorden met vragen, eisen, frustraties. Hij moet beslissingen ondergaan en merkt dat zijn vertegenwoordigers in de verschillende parlementen stemmachines worden als zij tot de meerderheid behoren, en onmachtige stemverheffers als zij in

de oppositie zitten. De macht ligt blijkbaar elders, ongrijpbaar voor velen, onbegrijpelijk voor sommigen.

Daarom heeft Agalev getracht, als antwoord op de restauratie en het immobilisme enerzijds, en op de herverkavelingsoperaties anderzijds, een concreet, realiseerbaar programma neer te schrijven met volgende uitgangspunten:

- een positieve, hoopvolle boodschap die ervan uit gaat dat de samenleving inderdaad veranderd en verbeterd kan worden;
- een heroriëntering van het politieke denken en handelen. Die heroriëntering kan niet gereduceerd worden tot een herverkaveling van de politieke structuren en traditionele frontvorming;
- de noodzaak van een maatschappelijke trendbreuk op drie terreinen: de ecologische heroriëntering van de samenleving; de heropbouw van solidariteit en rechtvaardigheid; de verdere verfijning en uitbreiding van de democratie en de autonome zelfbeschikking;
- een uitnodiging tot samenwerking rond concrete en duidelijk omlinjende actiepunten aan het adres van de andere democratische partijen en van de oude en nieuwe sociale bewegingen.

Het is vanuit die optiek en rekening houdend met de maatschappelijke omstandigheden, dat Agalev verleden jaar een '14-punten-programma' heeft voorgesteld aan de democratische partijen, aan hun parlementaire fracties, aan het oude en nieuwe middenveld. Niet als denkoefening ter voorbereiding van een nieuwe partij, niet als het vrijblijvend uitschrijven van een programma dat in het beste geval in 2050 kan gerealiseerd worden, maar wel om realiseerbare en waarneembare trendbreuken te organiseren op een relatief korte termijn.

De respons op onze oproep was en is meer dan bevredigend. Dat bewijst dat actieve en wakere burgers en (mensen uit) politieke partijen bereid zijn om samen te werken. Deze samenwerking is, wat ons betreft, noodzakelijk, aangezien geen enkele partij afzonderlijk in staat is de verandering door te voeren. Zeker niet de twee regeringspartijen, die op federaal niveau bovendien hebben afgesproken geen wisselmeerderheden toe te laten en op Vlaams niveau met één stem overschot de coalitie overeind moeten hou-

den. Deze regering verdient het predikaat centrum-links niet (meer). Zij is de perfecte illustratie van de programmatorische stilstand.

Juist daarom zoeken de Groenen de samenwerking per thema, per onderwerp; daarom hebben wij er geen moeite mee om met Guy Verhofstadt, met Bert Anciaux, met Norbert De Batselier samen te werken rond de nieuwe politieke cultuur, met het NCMV te ageren tegen het Fenix-project, met het ACV en ABVV samen te werken rond werkgelegenheid, met de SP-fractie tegen het racisme op te komen...

Wij beseffen dat de tijd dat men alleen binnen zijn eigen zuil, ideologische vriendenkring of geloofsgenootschap kan en wilde praten definitief voorbij is. Dat wil niet zeggen dat partijen en fracties hun ideologische eigenheid moeten opgeven. Partijen zullen misschien zichzelf ontbinden door interne tegenstellingen, corruptiezaken of immobilisme, nadat de kiezer ze heeft afgestraft. Nieuwe kavels zullen dan misschien opduiken, zoals in Italië, maar nadien komen de ideologische en politiek-strategische uitgangspunten weer boven water en worden er nieuwe (of terug oude) partijen gecreëerd. Dat is democratie en zo hoort het ook.

Een samensmelting van structuren kan soms een electorale meerwaarde opleveren. In vele gevallen is het echter een "opslorping van de minderheden", wat dan weer een verschraving van de democratie inhoudt of "verfleetsend" (M. Elchardus) werkt. Voor ons is het op dit moment belangrijker inhoudelijke smeltpunten te vinden die een concrete vertaling zijn van wat er in de civiele maatschappij leeft, dan samensmeltingen op het niveau van de politieke maatschappij. De vorming van witte meerderheden binnen en buiten het parlement heeft op dit moment voorrang op de vorming van een witte partij.

Oude en nieuwe verhalen

Een nieuwe vormgeving van de democratie is inderdaad noodzakelijk om progressieve ideeën, vanuit welke hoek ze ook geformuleerd worden, te ondersteunen en te realiseren. Maar dat betekent niet dat de ideologische verschillen die nu terug te vinden zijn in de verschillende partijen en stromingen, niet meer zouden bestaan of niet belangrijk zouden zijn. Tot op heden zijn de "vrije markteconomie", "de economische groei" en "duurzame ontwikkeling" nog altijd verschillende begrippen die door verschillende groepen en mensen en door verschillende partijen verschillend politiek vertaald worden. Gelukkig maar. Want de eenheidsworst is niet veraf.

Wij trachten ons dus te bewegen op een dubbel spoor. Aan de ene kant willen wij zonder pleinvrees, zonder gelijkhebbigheid, samenwerken met die tendensen in de civiele maatschappij en de politieke wereld die de samenleving op andere sporen willen zetten. Aan de andere kant werken wij zelf verder aan een nieuw en authentiek verhaal dat terecht pretenteert een meerwaarde te presenteren t.a.v. de oude traditionele ideologische stromingen, die hoe langer hoe meer, zeker op economisch vlak, op elkaar gelijken. Een verhaal dat niet zomaar uitgevlakt en/of door andere formaties opgeslorpt kan worden.

De kiezer zal uitmaken of Agalev als partij de drager is van dit nieuwe verhaal. Dat beseffen wij maar al te goed. Maar men hoeft niet te wachten op de kiezer van morgen om de burger van vandaag de politieke antwoorden te geven die hij nu verwacht. Wie vooruitgang wil maken voor de toekomst, mag nu niet stilstaan. Ook hier begint de duurzame ontwikkeling niet overmorgen, maar vandaag.